

ikke uden talent. Den polstrede Ugle er et godt eksempel, og et eksempel til efterfølgelse. Den er netop kommet i nyt optryk (med moderne ud-

derefter udgiverens kommentarer. De er ofte befriende, altid vittige og i det store og hele drøbende for en holdning til kunsten, som ikke er

er paa bindet). Vi anbefaler den til to slags læsere: 1) læsere, som frygter lyrik, og 2) læsere, som skriver lyrik.

sund: Passiv ærbødighed. Paa den ene side viser antologien (bedre end nogen kronik), hvad det er de moderne digtere gør oprør imod hos

BERLINER BEITRÄGE ZUR SKANDINAVISTIK

Titel/
title: *Zurückbleiben. Tryk 1943–2001*

Autor(in)/
author: Erik M. Christensen

Kapitel/
chapter: »Den kristne kærlighedstanke«

In: Christensen, Erik M.: Zurückbleiben. Tryk 1943–2001. Berlin: Nordeuropa-Institut, 2001

ISBN: 3–927229–04–0

Reihe/
series: Berliner Beiträge zur Skandinavistik, Bd. 6

ISSN: 0933-4009

Seiten/
pages: 50–53

Diesen Band gibt es weiterhin zu kaufen. This book can still be purchased.

© Copyright: Nordeuropa-Institut Berlin und Autoren.

© Copyright: Department for Northern European Studies Berlin and authors.

Den kristne kærlighedstanke

Som idéhistorisk arbejde er »Den kristne kærlighedstanke« særlig bemærkelsesværdig på grund af Anders Nygrens metodebevidste indstilling til strukturalistisk og mere traditionel historisk arbejdsmåde.

Med den strukturalistiske beskrivelse sigter man mod en kortlægning. Et landkort er således et eksempel på en struktur: det gengiver *forholdet* mellem landskabets enkeltheder. Hvordan var Napoleons slagorden ved Waterloo? Spørgsmålet må besvares strukturalistisk ved angivelse af de militære enheders opstilling i forhold til hinanden og til landskabet. Hvorfor var Napoleons slagorden sådan? Spørgsmålet må besvares ved opregning af en række årsager. Mellem den årsags-beskrivende og den struktur-beskrivende holdning til det historiske stof hersker ikke uden videre fjendskab. De kan forliges, fordi de beskæftiger sig med spørgsmål af forskellig type. Videnskabshistorisk ligger det imidlertid sådan, at struktur-beskrivelsen først i løbet af dette århundredes første halvdel vinder ligeberettigelse med årsags-beskrivelsen af komplicerede åndshistoriske fænomener. »Den kristne kærlighedstanke« er skrevet i overgangssituationen, og den indeholder en forbilledlig afvejning af de to betragtningsmåder i forhold til den stillede opgave. Løsningen balancerer mellem analyse af årsagsforhold og analyse af logiske strukturer.

Her beskrives forholdet mellem en række af de centrale, konstituerende træk i kristendommen. Det er fundamentale motivstrukturer, i forhold til hvilke kristendommens historie fra oldkirkens dage har udviklet sig. Siden bogens fremkomst i trediveerne har Nygrens klare fremstilling vundet hævd, så man i dag bruger begreberne eros og agape i hans betydning, frit og uden at behøve at henvise til ham.¹ Bogen er blevet autoritet; men som autoritet er den også blevet diskuteret og angrebet. Man har anholdt, at Nygrens

¹ Erik LUND, Mogens PIHL og Johannes SLØK: De europæiske idéers historie, 1962, p. 130 ff.

agape-begreb som grundmotiv i kristendommen, svækker *fordringen* i Det ny Testamente, at den guddommelige kærlighed så at sige er for letkøbt i hans fortolkning. Nygren har svaret, at kritikken går ud fra en fejllæsning af hans arbejde, og han har fået medhold.² Selv om kritikken drejer sig om et par steder i arbejdets – mere traditionelt historiske – anden del, kan diskussionen i Svensk teologisk kvartalskrift anbefales som en kommentar også til den hermed oversatte – mere strukturalistiske – første del.

Ifølge sit anlæg er Nygrens bog en dementi af den almindelige mening, at kristendommen er ufattelig. Her er hverken tale om at føre troen tilbage til troens psykologi eller om at begrænse teologien til »en henpegen på den personlige trosmulighed, den personlige eksistens, der netop ikke er viden-skab«. ³ Det viser sig tværtimod, at kristendommen kan struktur beskrives som et spændingsfyldt idéfelt med klart angivne begreber, der står i forhold til ret enkle overordnede forestillinger af stor rækkevidde. At Anders Nygren virkelig har beskrevet kristendommens grundmotiv synes uomtvisteligt, og motivet er godt at kende. Et eksempel: når K. E. Løgstrup analyserer den etiske fordring, går han ud fra den eksistensforståelse, han finder i moderne dagligdag og digtning. Han søger »rent humant at bestemme den holdning til det andet menneske, der er indeholdt i Jesus af Nazareths religiøse forkyndelse.« ⁴ Men til trods for det rent humane udgangspunkt må han mod bogens slutning konstatere, at den etiske fordring, som han finder skjult i vores umiddelbare eksistensforståelse, »forudsætter en magt, der har skænket den enkelte hans tilværelse og verden.« ⁵ Vil det nu sige, at Løgstrup »beviser« Guds eksistens, når han lokaliserer den skænkende magt som underforstået, nødvendig forudsætning i dag? Nej, naturligvis ikke. Hvad vil det da sige? Simpelthen at vi

² Diskussionen mellem Anders NYGREN og Gustaf WINGREN findes i Svensk teologisk kvartalskrift, 1956, p. 20 ff. – En anmeldelse af WINGRENS oplæg til diskussionen, N. H. SØE: »Wingrens opgør med Nygren, Barth og Bultmann«, Dansk teologisk tidsskrift, 1955, p. 174 ff. – En amerikansk kommentar lyder i 1963: »None of [the critics] has even begun to show that Nygren has mishandled his material from the point of view with which he approaches it, or that that point of view is either illegitimate or irrelevant; and until one or other of these things is done, his thesis stands unshaken.« (Philip S. WATSON: »Theologians of our Time. The Scientific Theology of Anders Nygren«, The Expository Times, Edinburgh, 1963, Vol. 74, p. 300 ff.).

³ Knud TOGEBY: »Hovedlinier i det 20. århundredes åndsliv«, Gads danske magasin, 1950, p. 287 ff.

⁴ K. E. LØGSTRUP: Den etiske fordring, 6. opl., 1962, p. 9.

⁵ Anf. skr., p. 195.

befinder os i en bestemt historisk situation, og at vores adfærd røber det. Læseren af »Den kristne kærlighedstanke« vil se, at den rent humane indstilling – eksistensforståelsen – var en ganske anden før kristendommen, ja, så anderledes, at uanset al datidig overbevisning om livets guddommelige udspring ville K. E. Løgstrups »etiske fordring« uden kristendommens agape-motiv være og blive en dårskab.

Om Gud er død eller endnu lever, har siden Nietzsche været genstand for betydelig opmærksomhed. Spørgsmålet er uafgjort; men det er afgjort, at kristendommen har påvirket vort livsmønster, vor måde at se og leve livet, så dybt, at vi stedse møder følgerne. Derfor er det ikke forbavsende, at en bredt accepteret beskrivelse af det kristne grundmotiv og dets græske konkurrent – agape og eros – viser sig relevant i almen etik og idéhistorie.

For en litteraturhistoriker er det særlig fristende at illustrere dette forhold ved hjælp af litteratur. Ser vi eksempelvis på to af de største danske prosaforfatterskaber fra vor egen tid, Karen Blixens og Martin A. Hansens, er det påfaldende, at de er vidt forskellige i anlæg og udførelse, forskellige som en orientalsk prinsesse og en sjællandsk bonde. Og dog har de til fælles, at de begge kredser om det religiøse. Men er de nu også forskellige heri? Er deres religiøse tematik og deres religiøse budskab lige så grundforskellige som deres fortælleteknik, miljø og personvalg? Et spørgsmål af den art lader sig kun besvare i forhold til visse fastlagte orienteringspunkter, centrale motiver i den religiøse verden. Spørgsmålet forsøges ikke udtømt her; men anlægges man Anders Nygrens strukturmodel som udgangspunkt for en sammenligning, vil man allerede i undersøgelsens første fase notere, at meget tyder på et modsætningsforhold af helt fundamental art. Hos Karen Blixen er det vitterlig muligt for et menneske at leve op til Gud: »Stolthed er Bevidstheden om, og Troen på den Tanke, som Gud havde, da han skabte os. For den stolte Mand er denne Tanke altid nærværende, at det er hans Maal at fuldbyrde den. Han stræber ikke efter en Lykke eller et Velvære, som ikke er i Overensstemmelse med Guds Plan med ham. Hans Sukces er Guds Tankes Sukces, og han er forelsket i sin Skæbne (...) Han kræver en Skæbne af Gud.«⁶ Hos Martin A. Hansen er denne tanke ikke tænkelig. Her lyder det tværtimod: »Ja, jeg kan vælge min Skæbne, og jeg kan slaas, men jeg kan ikke vokse. Jeg kan ikke gøre mig selv om, det ved man dog. Kun Knappestøberen kan støbe en om,

⁶ Karen BLIXEN: Den afrikanske Farm [1937], 1963, p. 221 f.

hvis han vil. Min Afmagt og min Synd er stor, for jeg kender kun Guds Nærhed, naar han slaar mig haardt.«⁷ Adskilligt tyder på, at Karen Blixen i sit forfatterskab betragter Jesu inkarnation og det, der fulgte, som et fald i den guddommelige verden,⁸ mens det på den anden side næppe kan betvivles, at Jesu død og opstandelse i Martin A. Hansens verden er samtlige værdiers garant.⁹ Begge forfatterskaber karakteriseres i almindelighed som kristne, blot er denne kategori så rummelig, at den i vores kulturkreds er nær ved at være intetsigende, så længe den ikke gøres til genstand for nærmere specifikation i forhold til kristendommens mulige indhold.

* * *

Man kan være for eller imod kristendommen i dens varianter. Men uanset det parti, man har taget, kan man ikke unddrage sig den kristendom, som lever før os, omkring os og i os. Anders Nygrens analyse af grundstrukturen skulle gøre det muligt at tale om tingene i forhold til bekendte størrelser.

[1965]

⁷ Martin A. HANSEN: *Løgneren* [1950], 1951, p. 154.

⁸ Johannes ROSENDAHL: *Karen Blixen. Fire foredrag*, 1957, p. 52 ff.

⁹ Erik M. CHRISTENSEN: *Ex auditorio. Kunst og idéer hos Martin A. Hansen*, 1965.